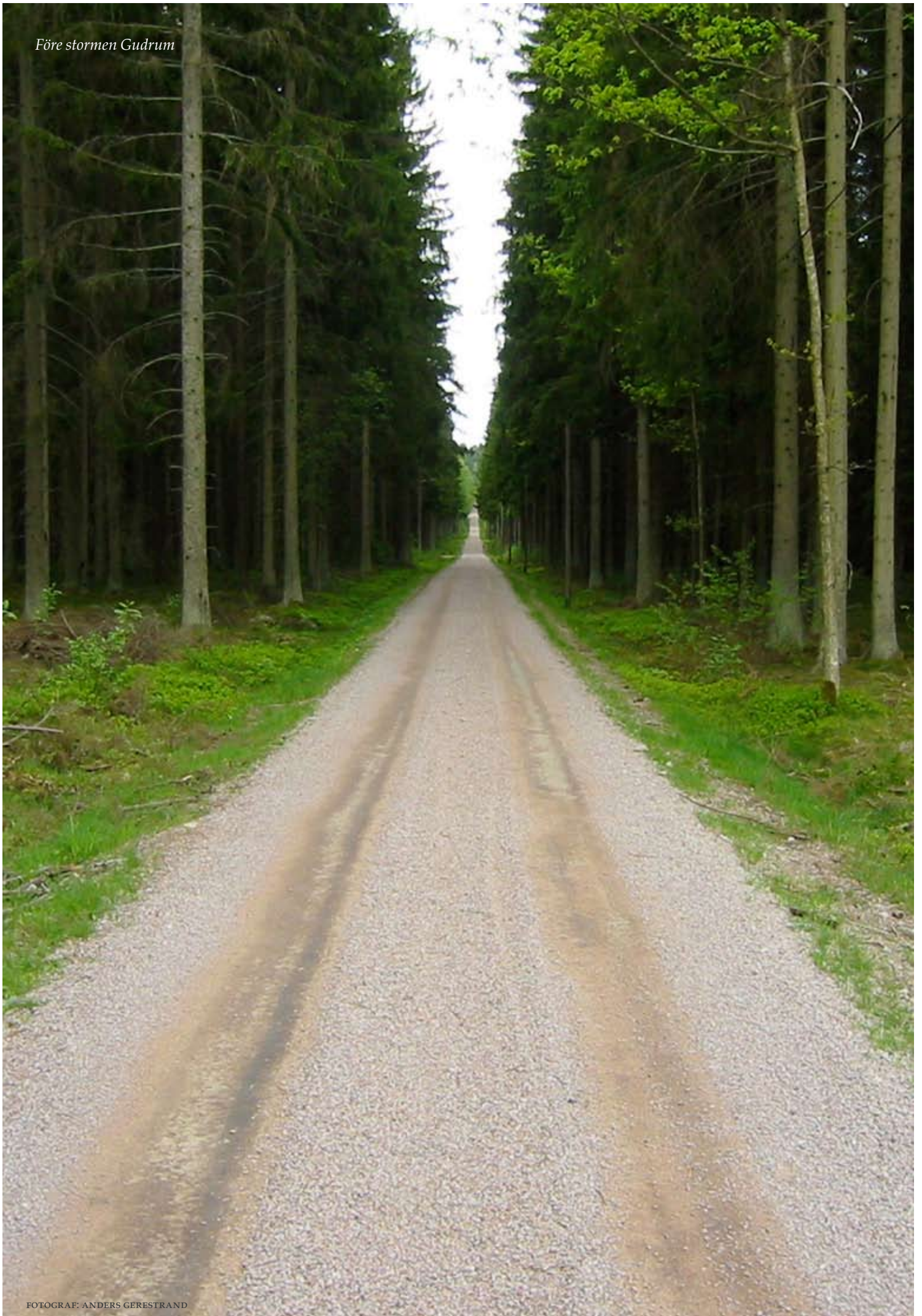

The background of the entire page is a dramatic, high-contrast photograph of a stormy sky. Dark, heavy clouds are interspersed with lighter, greyish clouds, creating a sense of depth and intensity. The overall color palette is dominated by greys, blacks, and whites, with a touch of blue from the central text box.

MEDIEFÖRETAGENS ERFARENHETER AV STORMARNA **GUDRUN OCH PER**

Karin Dyberg och Carina Forslind
FALLSTUDIE 2008:1

Före stormen Gudrum

Efter stormen Gudrum

Medieföretagens erfarenheter av stormarna Gudrun och Per
Utgiven av Styrelsen för psykologiskt försvar, mars 2008

Redaktör: Katrin Berggren, Styrelsen för psykologiskt försvar
Författare: Karin Dyberg och Carina Forslind, Combitech AB
Teknisk redaktör: Marcus Årskog, Styrelsen för psykologiskt försvar
Grafisk formgivning: Mattias Svenlin, Svenlin Grafisk produktion

Innehållsförteckning

Resultat och diskussion	7
Inledning	10
Mål och syfte	10
Metod och avgränsning	11
Stormvarning i Sydsverige	12
Stormen Gudrun	12
Stora skador på infrastrukturen	13
Stormen Per – Gudruns lillebror	13
Radioverksamhet under stormarna	15
Beredskap före stormarna	15
Stormarnas konsekvenser för lokalradion	16
Samverkan, lärdomar och åtgärder	18
TV-verksamheten under stormarna	20
Beredskap före stormarna	20
Reservkraft	20
Stormarnas konsekvenser för TV-verksamheten	21
Samverkan, lärdomar och åtgärder	22
Dagstidningsverksamhet under stormarna	23
Beredskap före stormarna	23
Reservkraft	23
Stormarnas konsekvenser för tidningsredaktioner	24
Distributionsproblem under stormarna	24
Samverkan, lärdomar och åtgärder	25
Nyhetsbyrån TT	26
Beredskap före stormarna	26
Reservkraft	26
Stormarnas konsekvenser för TT	26
Samverkan, lärdomar och åtgärder	27

Distribution via marknät	28
Beredskap före stormarna	28
Reservkraft	28
Stormarnas konsekvenser för Teracom	28
Lärdomar och åtgärder	29
Distribution via kabel	30
Beredskap före stormarna	30
Reservkraft	30
Stormarnas konsekvenser för kabel-TV	30
Lärdomar och åtgärder	31
Distribution via satellit	32
Beredskap före stormarna	32
Stormarnas konsekvenser för satellit-TV	32
Lärdomar och åtgärder	33
Viktigt meddelande till allmänheten (VMA)	34
Allmänhetens mottagningsmöjligheter	36
Mediekanaler och information	36
Allmänhetens grundläggande ansvar	38
Publiken om SR	38
Allmänna råd från medieföretag	39
Samverkan och samordning	39
Delade resurser	39
Övning och träning	39
Säkrade telefonmöjligheter	39
Information på webben avlastar telefonväxeln	40
Lokala nyheter och samhällsinformation på fasta tider	40
Referenser och litteraturlista	41
BILAGA 1 Medieföretag i SPFs undersökning	42
BILAGA 2 Intervjuguide: Producerande medieföretag	43

Resultat och diskussion

Den samlade bilden är att nyhetsförmedlingen, via radio, TV, tidningar och Internet, under stormen Gudrun såväl som under stormen Per fungerade tillfredställande. Medieföretagen nådde ut till mottagarna. Producerande och distribuerande medieföretag har dessutom kunnat arbeta planerligt under stormarna. Ingen av stormarna inverkar negativt på mediesektorns operativa förmåga.

Intervjuundersökningen visar att de producerade medieföretagen utan större svårigheter kunde samla in material för sina respektive medieformer. De producerande medieföretagen har också förmått att bearbeta och sammanställa insamlat material för publicering/sändning. Även de distribuerande medieföretagen har lyckats fullgöra sin roll i nyhetsprocessen. Distributionen av bearbetade nyheter och samhällsinformation från medieföretagens redaktioner till lyssnarna/läsarna/tittarna har fungerat normalt under stormarna.

Medieföretagen har dragit skiftande lärdomar av stormarna. Studien visar att det har skett förbättringar i medieföretagens krishantering efter stormarna. Lärdomarna handlar om alltifrån tekniska förutsättningar till beredskapsplaner, bemanning, larmlistor och samarbete.

Hos de medieföretag och mediedistributörer som drabbades av stormen Gudrun kom lärdomarna generellt till nytta inför och i hanteringen av stormen Per. Baserat på erfarenheter från Gudrun upplevdes konsekvenserna av Per som lättare att hantera. Såväl producerande som distribuerande medieföretag visste, som en direkt erfarenhet från Gudrun, hur de skulle agera under Per. Medieföretagen agerade tidigare och var mer påpassliga än de var inför Gudrun.

En relevant fråga i sammanhanget är om den förvärvade kunskapen är individrelaterad och riskerar att gå förlorad om den inte sprids i organisationen. Hur säkerställer företagen i så fall att det inte sker? En annan fråga är hur länge informationsvägar och personrelaterade nätverk finns kvar.

Resultaten i Energimyndighetens studie¹ är också att erfarenheter från stormen Gudrun kom till nytta i samband Per. I de allra flesta fall tycks krishanteringen vid Per ha varit mycket effektivare än vid Gudrun, framför allt i krisens inledningsskede.

Per var för många en bekräftelse på att en storm kan utveckla sig till en större händelse och Per ledde till en förnyad genomgång av justerade planer och rutiner. Observera att det finns medieföretag lokaliserade i utkanten av Gudruns utbredningsområde som inte gjort några direkta erfarenheter alls. Stormen Per var också betydligt lindrigare än Gudrun. Slutsatsen är att producerande och distribuerande medieföretag hade bättre beredskap inför stormen Per än inför Gudrun.

Genomgående pekar de producerande medieföretagen på bemanningen som en kritisk faktor. Det finns generellt en känsla av otillräcklighet och en farhåga för att inte vara tillräckligt uthållig i en liknande situation, på grund av begränsade personella resurser. Erfarenheter från stormarna visar bland annat att funktionen att ta emot samtal från allmänheten lätt blir överbelastad.

Det finns inget underlag för att uppskatta medieföretagens kostnader för stormarna. Vissa medieföretag uppger att de belastats ekonomiskt, främst för

¹ Energimyndigheten (2007) *Utvärdering av stormen Per – Konsekvenser och lärdomar för en tryggare energiförsörjning*.

personal som arbetat övertid och på obekvämlig arbetstid. Andra medieföretag menar att det ingår i deras ordinarie verksamhet att göra extrasändningar vid ett antal tillfällen under året.

SR har genom företagets sändningstillstånd² krav på en planerad beredskap och har dragit nytta av erfarenheterna de gjorde särskilt i samband med Gudrun, men även efter Per. Företrädesvis finns det en ökad krismedvetenhet inom de radiokanaler som direkt drabbades av stormarna. Även medieföretag som producerar TV har till viss del höjt sin beredskap. En lokal TV-redaktion har till exempel numera fler personer i beredskap än tidigare. Till skillnad från medieföretag som producerar radio handlar åtgärden inte om extra bemanning för att hantera en stor mängd information, utan snarare om ett behov av att snabbare komma igång med sändningar. Störningar i elförsörjningen under stormarna medförde att vissa medieföretag såg över sitt reservkraftsbehov.

En jämförelse mellan medieformer antyder att tidningsföretagen har ett annat förhållningssätt till krisberedskap än vad exempelvis radio och TV har. Beredskapsarbetet är mindre formaliserat. Tidningsföretagen i en koncern bistår varandra vid svåra situationer och löser problemen när de uppstår, inte på ett förutbestämt sätt. Det finns också exempel på tidningar som har enats om att samarbeta mer än tidigare vid större händelser, trots att de inte tillhör samma koncern.

Flera medieföretag framhåller att samverkan med andra aktörer har förbättrats sedan stormen Gudrun. Nya kontaktnät och samverkansformer har etablerats, framför allt med elbolagen. Ett annat exempel är samverkan mellan en P4-kanal och regionens länsstyrelse angående information till hushållen.

Producerande medieföretag kom under stormarna till insikt om hur avhängiga deras verksamheter är av fungerande elektroniska kommunikationer. Både fast och mobil telefoni drabbas ganska omgående vid elavbrott. Om till exempel ett träd blåser ner över en ledning blir det omedelbart avbrott i telefonin. Om elavbrott istället inträffar finns det bara reservkraft för upp till två timmar. Oavsett vilken teknik en reporter använder, blir situationen besvärlig om de inte kan kommunicera med huvudredaktionen.

Medieföretagen som distribuerar radio och TV drabbades i relativt liten utsträckning av stormarna. I synnerhet bland kabel- och satellit-TV-distributörer finns få slutsatser att dra, eftersom stormarna inte alls inverkar på deras verksamhet. Teracom uppger att det i princip inte skedde några störningar eller avbrott i sändningarna, även om tre radiostationer uppger att de har haft tekniska bekymmer med Teracoms sändarstationer under stormen Gudrun.

Lokala nyheter och information har stor betydelse för människors sätt att hantera olika situationer. I SRs lyssnarundersökning framkom att den lokala P4-kanalen var en stor informationskälla för invånarna i de drabbade områdena.³ Med sin närhet till lyssnarna och snabba förmedling av stora mängder lokal information spelar radion en viktig roll. Ibland innebär elavbrott och andra störningar att en batteridrivna mottagare är den enda informationskanal som fungerar när andra kommunikationsvägar slås ut. Den erfarenhetsredovisning (2005) som KBM tagit fram från stormen Gudrun visar också att både privatägda radiostationer och SR hade en viktig roll i krishantering.⁴

Den här studien har undersökt hur allmänhetens mottagningsmöjligheter fungerade under stormarna och resultaten visar att de har varit goda. När nyheter och samhällsinformation inte nått fram har det framför allt berott på

2 Utbildnings- och Kulturdepartementet (2006) *Tillstånd att sända ljudradio*.

3 Radioundersökningar AB (2005) *En undersökning av åsikterna om informationen och mediebevakningen under stormen den 8:e till 9:e januari, bland befolkningen i de mest stormdrabbade regionerna*.

4 KBM (2005) *Krishantering i stormens spår – Sammanställning av myndigheternas erfarenheter*.

elavbrott hos hushållen, inte hos medieföretagen. Två av tre hushåll anser att de hade tillräcklig tillgång till de nyheter och den samhällsinformation de behövde under Per. Motsvarande siffra under Gudrun var något lägre. Allmänheten hade i relativt stor utsträckning tillgång till både radio, TV, dagstidningar och Internet/webbmedier under Gudrun och än fler hade tillgång till radio, TV, dagstidningar och Internet/webbmedier under Per.

I de sändningstillstånd som regeringen utfärdar för SR, SVT och TV4 står det inskrivet att bolagen ska sända meddelanden som är av vikt till allmänheten på begäran av en myndighet. Systemet med VMA och myndighetsmeddelande användes under båda stormarna, men hur systemet användes och vilken myndighet som begärde att meddelanden skulle sändas har inte studien gått närmare in på. VMA-systemet var emellertid en underutnyttjad resurs enligt SR. Om myndigheterna bättre nyttjade systemet och klassificerade sin information enligt VMA eller myndighetsmeddelande skulle det underlätta för medieföretag som producerar radio och TV. Enligt enkätundersökningen uppfattade 67 procent av hushållen utsända VMA under stormen Per.

Båda stormarna genererade ett överflöd av nyheter och samhällsinformation från myndigheterna och därför blev pressen på medierna stor. Ansvaret för att samordna information från olika myndigheter ligger inte på medieföretagen, men studien visar att det många gånger är medieföretagen som skapar helhetsbilderna över händelser, istället för myndigheterna.

Slutsatsen är att medieföretagen är bra på att hantera större händelser, men också att de kan bli bättre. Inte minst kan både radio och TV snabbare komma igång med sina rapporteringar och dessutom ha bättre beredskap för extrasändningar.

Inledning

Den 8-9 januari 2005 drabbades Sydsverige av en förödande storm. En storm som kom att få namnet Gudrun och som åstadkom enorma skador på skog, vägar, järnvägar, el- och telenätet. Ovädrets epicentrum bedömdes ligga i Ljungbytrakten i Kronobergs län men totalt drabbade ovädret kommuner, företag och boende i elva län. Stormen Gudrun fick stora konsekvenser för de södra delarna av Sverige. Ingen annan naturkatastrof i modern tid har drabbat landet lika hårt. Gudrun inträffade drygt två veckor efter den stora flodvågskatastrofen i Sydostasien.

Ganska exakt två år efter Gudrun, närmare bestämt den 14 januari 2007, drog stormen Per in över landet. Även den stormen lämnade spår på sin väg genom Sverige. Stormen orsakade omfattande el- och teleavbrott i de drabbade områdena. Tusentals hushåll blev strömlösa när träd föll över elledningar. Stormen Per blåste ned omkring 12 miljoner kubikmeter skog i södra Sverige, att jämföra med 75 miljoner kubikmeter som blev resultatet av Gudrun två år tidigare.

I samband med svåra påfrestningar som Gudrun och Per ökar samhällets behov av information. Tillgången till snabb och tillförlitlig information från medierna får stor betydelse. Att allmänheten kan nås av varningsmeddelanden, nyheter och samhällsinformation kan vara av avgörande betydelse för hur människor klarar av att hantera naturkatastrofer eller svåra händelser. Oro, kanske panik, måste ersättas med adekvat kunskap, råd och direkta anvisningar. En förutsättning för detta är att producerande och distribuerande medieföretag kan fortsätta sin verksamhet, oavsett vad som inträffar i samhället.

Medieföretag bedriver samhällsviktig verksamhet ur flera perspektiv, såväl under normala förhållanden som vid extraordinära händelser. För att klargöra hur medieföretagen påverkades av stormarna Gudrun och Per gav SPF Combitech AB i uppdrag att utreda medieföretagens situation under stormarna samt hur de hanterade de problem som uppstod. Studien har genomförts under perioden maj till november 2007. Vissa beröringspunkter finns med Energimyndighetens studie Utvärdering av stormen Per – konsekvenser och lärdomar för en tryggare energiförsörjning (ER 2007:37) som genomförts parallellt med denna studie.

Mål och syfte

Studiens mål är att ge en bild av hur producerande och distribuerande medieföretag påverkades av stormarna Gudrun och Per samt hur de hanterade de problem som uppstod. Studiens mål är också att beskriva allmänhetens mottagningsmöjligheter under stormarna. Syftet är att bidra till en ökad förståelse för medieföretagens situation och förmåga vid svåra påfrestningar i samhället, som till exempel före, under och efter stormarna Gudrun och Per.

Studien riktar sig främst till Mediernas beredskapsråd, medieföretag och berörda departement som Försvars-, Kultur- och Näringsdepartementet. Även Radio- och TV-verket, Post- och telestyrelsen, Krisberedskapsmyndigheten samt övriga myndigheter inom Samverkansområdet teknisk infrastruktur (SOTI) utgör studiens målgrupp.

Metod och avgränsning

Studien är baserad på intervjuer med centrala medieföretag som har haft redaktionell verksamhet inom de drabbade regionerna: lokalradio, lokala TV-redaktioner, lokala dagstidningar samt nyhetsbyråer. Ett undantag är MTG Radio som också intervjuats trots att företaget endast har utsändande verksamhet i de drabbade områdena. Medieföretagens webbpubliceringar ingår också i studien.

Under juni och juli 2007 genomfördes cirka 50 intervjuer med utvalda medieföretag. Statistik i elnätsföretagens samverkanssystem SUSIE⁵ användes för att identifiera vilka regioner som påverkades av stormarna. Stormen Per täckte en större geografisk yta än Gudrun. Därför har urvalet baserats på stormen Pers utbredning, med undantag för två län i utkanterna av stormens utbredningsområde. De län som ingår i studien är Uppsala, Södermanland, Östergötland, Jönköping, Kronoberg, Kalmar, Gotland, Blekinge, Skåne, Halland, Västra Götaland, Örebro och Västmanland. En sammanställning av de intervjuade medieföretagen finns i bilaga 1.

Intervjumetoden är kvalitativ. I redovisningen av intervjuerna förs ett beskrivande resonemang – reflektioner, incidenter och händelser – snarare än en statistisk presentation. Intervjufrågorna till producerande medieföretag redovisas i bilaga 2.

Som ett komplement till intervjuerna gjordes en postal opinionsundersökning. Enkätfrågorna samordnades med Energimyndighetens undersökning som visar hur elanvändare förberett sig i de områden som drabbades samt vilka krishanteringsåtgärder som vidtagits eller är planerade. De båda myndigheterna såg ett gynnsamt tillfälle till samverkan och rationellt nyttjande av resurser. Målet med SPFs enkätfrågor var att ta reda på vilka mottagningsmöjligheter allmänheten hade under stormarna.

Därutöver har ytterligare två undersökningar fogats till studien. Dessa är gjorda av Sveriges Radio som dels utvärderat sin egen bevakning av stormen Gudrun genom en uppföljning⁶ dels genomfört en omfattande lyssnarundersökning⁷. SRs uppföljning är gjord för SRs interna syften, inte för allmän publicering. Den kan enligt SR eventuellt innehålla några sakfel. SRs uppföljning och lyssnarundersökning är de enda utvärderingar som identifierats i samband med intervjuerna med medieföretagen.

SRs lyssnarundersökning är utförd via ett urval i P4-områdena Kristianstad, Blekinge, Kalmar, Kronoberg, Jönköping, Halland, Väst, Sjuhärad och Skaraborg. Den omfattar 1021 stycken telefonintervjuer, inom åldersintervallet 16-79 år.

5 Vid stora störningar inom elnäten samordnas reparationsresurser inom och mellan elsamverkansområdena baserat på skaderapporter och den aktuella behovsbilden. Till stöd för detta arbete finns IT-stödet SUSIE. Verktöget ägs och förvaltas av Svenska Kraftnät och utvecklas i samverkan med branschorganisationen Svensk Energi.

6 Sveriges Radio (2005) *Sveriges Radios bevakning av stormen i Sydsverige 8-9 januari*.

7 Radioundersökningar AB (2005) *En undersökning av åsikterna om informationen och mediebevakningen under stormen den 8:e till 9:e januari, bland befolkningen i de mest stormdrabbade regionerna*.

Stormvarning i Sydsverige

Stormen Gudrun

Fredagen den 7 januari 2005 varnade SMHI för att ett djupt lågtryck höll på att byggas upp nordväst om Irland. Under lördagen drabbade ovädret Sverige. Vid 17-tiden nådde orkanen Västkusten. Vindstyrkor på upp till 43 m/s uppmättes på Hallands Väderö innan vindmätaren bröts loss och försvann.

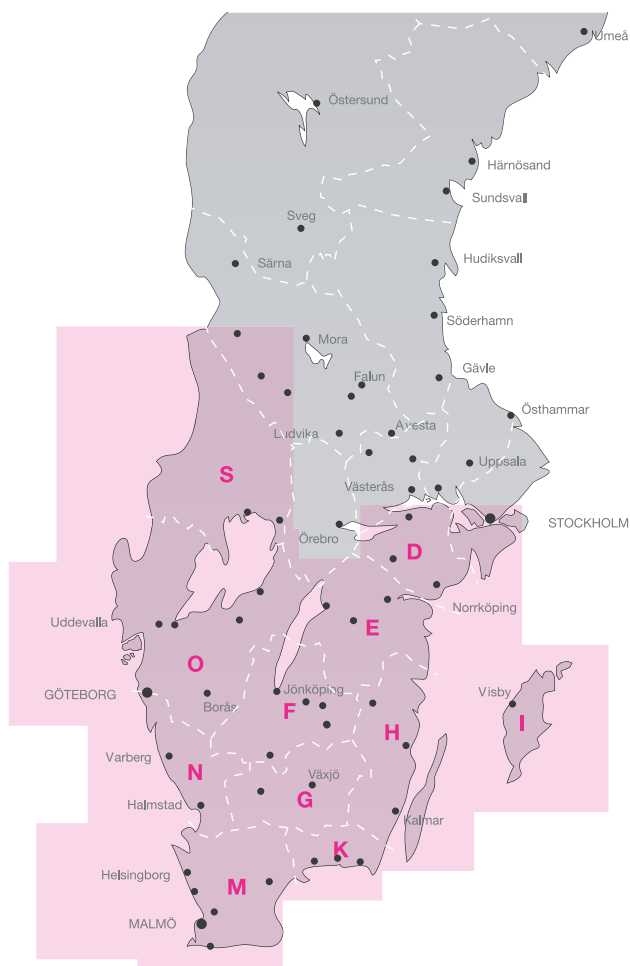
Maximal vindstyrka registrerades på flera ställen under kvällen den 8 januari. Totalt drabbade ovädret kommuner, företag och boende i elva län. Figur 1 presenterar en bild över vilka län som drabbades.

Stormen drog fram genom ett stråk av Sydsverige där delar av Jönköping, Kronoberg, Blekinge samt Kalmar drabbades särskilt hårt. Värst drabbat blev området kring Ljungby i Småland. Stormen fick namnet Gudrun.

Figur 1. Drabbade län under stormen Gudrun 2005.

Län

- D Södermanland
- E Östergötland
- F Jönköping
- G Kronoberg
- H Kalmar
- I Gotland
- K Blekinge
- M Skåne
- N Halland
- O Västra Götaland
- S Värmland

Stora skador på infrastrukturen

Förödelsen blev oväntat omfattande. Miljontals träd fälldes med rotvältor som följd. Andra knäcktes en bit upp på stammen. Stormfälld skog blockerade vägar och orsakade stopp i tågtrafiken. Kraftledningar skadades i en omfattning som Sverige tidigare inte upplevt.⁸ Även kraftledningar i så kallade "trädsäkra" ledningsgator förstördes av träd som bröts av i stormen och flög in i ledningarna. Och den relativt nya tekniken med isolerade luftledningar drabbades svårt av skador.

Utöver de fysiska skadorna på teleinfrastrukturen orsakade elavbrottet, som följde av Gudrun, mycket stora störningar i de elektroniska kommunikationerna. Ett stort bekymmer var telefoner som inte fungerade. Det försvårade och fördröjde arbetet med uppröjning av vägar och reparation av ledningsnäten.⁹

Vid stormen Gudrun beräknas att cirka 730 000 elkunder blev utan el.¹⁰ De flesta återfick strömmen efter ungefär ett dygn, men för vissa permanentboende varade elavbrottet i 45 dagar. I genomsnitt kan strömavbrottet beräknas till knappt fyra dagar för de som drabbades.

Stormen Per – Gudruns lillebror

Två år efter den katastrofala stormen Gudrun blev elbolag och skogsägare i Götaland ännu en gång hårt drabbade när en svår storm den 14 januari 2007 fällde omkring 12 miljoner m³ skog.

Stormen Per medförde elavbrott för minst 420 000 elkunder. För några kunder varade avbrottet upp emot två veckor. Elavbrotten blev inte lika långvariga som vid Gudrun, men var för många elanvändare lika besvärliga att hantera och svåra att acceptera. I Energimyndighetens studie¹¹ Utvärdering av stormen Per – Konsekvenser och lärdomar för en tryggare energiförsörjning framkommer det att elavbrotten blev betydligt mer omfattande än vad som beskrivits i tidigare undersökningar. Figur 2 presenterar en bild över vilka län som drabbades under Per.

8 Statens energimyndighet (2006) *Stormen Gudrun – Vad kan vi lära av naturkatastrofen 2005?*

9 Ibid.

10 Ibid.

11 Statens energimyndighet (2007) *Utvärdering av stormen Per – Konsekvenser och lärdomar för en tryggare energiförsörjning.*

Radioverksamhet under stormarna

Sveriges Radio (SR) har fyra rikstäckande och 26 lokala P4-kanaler som sänds i det analoga marknätet. De rikstäckande radiokanalerna P1, P2, P3 och P4 är uppbyggda av 54 stora sändarstationer runt om i landet, vilka är gemensamma med TV-sändarna och drivs av Teracom AB. Dessa kompletteras med 130 mindre sändare för att radioprogrammen ska hålla hög teknisk kvalitet och även kunna delas upp regionalt. P4 är landets beredskapskanal och ska därför vara den otvetydiga informationskanalen vid allvarliga händelser.

Privatägda radiostationer är reklamfinansierade och deras program når lyssnare i storstäder och många större tätorter. Privata lokalradiostationer är huvudsakligen samlade i två grupperingar: MTG och SBS Radio AB. MTGs nätverk omfattar 53 stationer och SBS nätverk 31 stationer. Ett femtiotal av dessa privata radiostationer använder Teracoms marknät.

SR och den privata lokalradion breddar sitt verksamhetsområde med digitala sändningar via Internet och erbjuder allmänheten möjlighet både att lyssna direkt på webbsändningar och att gratis ladda ner ljudfiler med radioprogram. Webbradio har blivit ett komplement till de marksända analoga och digitala sändningarna.

Beredskap före stormarna

SRs tekniska förutsättningar som utsändning, elförsörjning etc. ansvarar SR centralt för. Enligt SRs riktlinjer ska de lokala P4-kanalerna ansvara för innehållet i sändningarna och ha beredskap för eventuella större händelser. En tydlig ansvarsfördelning i SRs organisation bidrar till att säkerställa en kontinuitet i sändningarna. Inom SR finns en centralt genomförd risk- och sårbarhetsanalys och en omfattande kontinuitetsplan med allmän krishanteringsinformation.

På samma sätt som Public Service har den privata lokalradion kontinuitetsplaner med åtgärder som ska vidtas vid större händelser för att förhindra att det sker avbrott i sändningarna.

SRs radioreportrar har etablerade nätverk och uppbyggda kontaktvägar och färdärför snabb tillgång till källgranskad information. På vissa håll har SRs lokala kanaler även etablerade kontakter med elbolagen.

Vid behov kan SRs lokala kanaler flytta sin huvudredaktion till en alternativ sändningsplats. De alternativa platserna är emellertid begränsat utrustade och vissa radiostationer bedömer att de endast kan sända i 3-6 timmar därifrån. Många kanaler har dessutom mobila enheter – OB-bussar/bilar¹² – som kan fungera som mobila studios som de kan sända ifrån under kortare tid. Den privata lokalradion uppger att de inte har någon utarbetad plan för flytta huvudredaktionen om till exempel ett elavbrott inträffar.

Vid SRs lokala kanaler finns inga permanenta krisgrupper. Vid stora olyckor eller krissituationer samråder istället en redaktionell ledningsgrupp. Gruppen har i uppgift att förstärka bemanningen för att kunna hantera de ökade behoven av samhällsinformation och nyheter. Den privata lokalradion har inte heller några permanenta krisgrupper.

¹² Outside Broadcast.

Trots förberedelser menar flera av SRs lokala kanaler att stormen Gudrun överraskade dem. Det var helt enkelt en stor och långvarig händelse som ingen var riktigt förberedd på. Gudrun kan därför betraktas som en slags generalrepetition för SR lokala kanaler. Inför stormen Per, två år senare, hade kanalerna hunnit förbereda sig på ett annat sätt. Då fanns upparbetade rutiner och en högre medvetenhet om att naturkatastrofer av den här digniteten faktiskt kan inträffa.

SRs lokala kanaler har reservkraftverk för elavbrott, men intervjupersonerna i studien känner inte till om reservkraften togs i bruk under Gudrun eller Per. De flesta redaktioner har avbrottsfri kraft genom UPS¹³ som skyddar datorutrustning och servrar mot nätstörningar och kraftavbrott. Inom den privata lokalradion har vissa stationer inte reservkraftverk utan endast UPS. Enligt den privata lokalradion användes ingen reservkraft under vare sig Gudrun eller Per.

Alla SRs lokala kanaler har en alternativ lokal P₄-kanal att överföra sitt programmaterial till omdenordinariesändarens kulle. En möjlighetsomining av de privata lokalradiostationerna har.

Stormarnas konsekvenser för lokalradion

Trots att det var stora störningar i energiförsörjningen i vissa län drabbades inte radioverksamheten av några strömavbrott vare sig under Gudrun eller Per. Verksamheten påverkades emellertid på andra sätt.

Konsekvenser för produktion

I SRs uppföljning¹⁴ kring stormen Gudrun uppger tre stationer att de haft tekniska bekymmer i samband med stormen. En lokal kanal hade problem vid återgång till ordinarie kraft, en annan hade bekymmer med strömlösa sändare och en tredje saknade datakommunikation under 31 timmar.

I samband med Gudrun påverkades förmågan att inhämta material kraftigt på vissa håll. Fältdarbetet för reportrarna var förenat med stora risker och framkomligheten på vägarna var begränsad. En del kanaler beslutade därför att inte skicka ut några reportrar på vägarna. SRs ansvariga chefer hade täta kontakter med tjänstgörande medarbetare under stormen. Kraftsamlingen var stor för att ge lyssnarna bästa möjliga service och information.

Reportrarnas arbete på redaktionerna påverkades också, framför allt i samband med Gudrun. Det tog tid innan SRs lokala kanaler kom igång med extra-sändningar och i många fall var sändningarna längre än normalt. Under perioden 8-12 januari var stormen det dominerande ämnet i de drabbade länens¹⁵ nyhetssändningar.

Den främsta begränsningen vid en längre kris är bemanningen. På flera radiostationer tillkallades fler medarbetare och personalen arbetade övertid. En kanal uppger att de bland sina medarbetare kunde skönja en viss tendens till utmattning på grund av många extra sändningar. Att Gudrun kom tätt inpå tsunamikatastrofen bidrog också till ett visst slitage på personalen. Det har förts diskussioner inom SR om det är möjligt att låna personal av andra radiokanaler men det finns i nuläget ingen organiserad plan för det.

13 UPS betyder *Uninterruptable Power System* och har tre uppgifter: För det första filtrerar den strömmen som kommer från vägguttaget så att den blir ren och säker. För det andra fortsätter den vid ett strömavbrott att leverera ren ström från de inbyggda batterierna. Om strömavbrottet är långvarigt tar medföljande programvara dessutom vid och gör en automatisk övergång till reservkraft.

14 Sveriges Radio (2005) *Sveriges Radios bevakning av stormen i Sydsverige 8-9 januari 2005*.

15 Ibid.

Ytterligare en omständighet som påverkade reportrarnas arbete var den kraftigt ökade mängden information som myndigheter och aktörer förväntade att radion skulle ta emot och förmedla. Utmaningen för redaktionerna var egentligen inte de svårigheter som de själva råkade ut för, utan snarare den stora mängd information de var tvungna att hantera.

Det var betydligt färre redaktioner som påverkades under Per jämfört med Gudrun. Konsekvenserna var i stort sett desamma för drabbade redaktioner – det vill säga svårigheter med bemanning och problem för reportrar ute på fält. I övrigt var arbetssituationen inom SR i samband med stormen Per mycket lugnare än under Gudrun. Extrapersonal tillkallades den här gången på ett tidigt stadium.

Arbetsituationen inom den privata lokalradion påverkades till skillnad från public service inte nämnvärt. Varken stormen Gudrun eller Per inverkar på möjligheterna för radioreportrarna att inhämta och producera material. Det finns heller ingen rapportering om att extra resurser tillkallats.

Konsekvenser för utsändningar

Möjligheterna att sända under stormarna påverkades endast hos ett fåtal av SRs lokala kanaler i samband med Gudrun. Några av Teracom's sändarstationer drabbades av elavbrott vilket resulterade i sändningsuppehåll. På en mindre sändare varade avbrottet i 52 timmar innan Teracom kunde driftsätta dieselaggregatet och starta sändaren igen.

Även den privata lokalradions möjligheter att sända påverkades när strömmen försvann till vissa av sändarna under stormen Gudrun. Problemen resulterade i att allmänheten i de drabbade områdena fick problem att lyssna på sändningarna.

Konsekvenser för telefoni

Telefoni är en viktig kommunikationslänk för en radiostation dels för att reportrarna och redaktionen ska kunna ha kontakt med varandra, dels för att allmänheten, myndigheter och andra ska kunna höra av sig eller medverka i radioprogram. För den privata lokalradions del är telefonin dessutom grundläggande, ur ett kommersiellt perspektiv, för att kunna upprätthålla kontakten med annonsörer och andra intressenter.

I samband med Gudrun hade både SR och de privata lokalradiostationerna problem med telefonin i varierande omfattning. På vissa håll var mobiltelefonin utslagen från två till fem dygn. Det var även avbrott i den fasta telefonin och då framför allt på landsbygden. Detta ledde till att redaktionerna hade problem att nå vissa orter och få med lyssnare i sändning. Redaktionerna, som huvudsakligen är lokaliserade i tätorter, drabbades inte av teleavbrott.

Telefonin drabbades hårt på många håll även i samband med stormen Per. Vissa av SRs lokala kanaler uppger att de hade svårt att nå lyssnare och arbetande reportrar på fältet. Lösningen på problemet blev att reportrarna sökte sig till närmaste tätort, där telefonin fungerade.

Ovanstående bekräftas av Energimyndighetens studie¹⁶ som visar att stormen Per skapade telefoniproblem över en betydligt större geografisk yta än vad Gudrun gjorde. Telia bedömer att två tredjedelar av teleavbrotten orsakades av elavbrott och en tredjedel berodde på fysiska skador på ledningar och telestationer. Det var samma proportioner för både Gudrun och Per. Enligt Telia har en telefonstation normalt batterikapacitet för 4-24 timmar (beroende

¹⁶ Energimyndigheten (2007) *Utvärdering av stormen Per – Konsekvenser och lärdomar för en tryggare energiförsörjning*.

på dess geografiska placering, teknisk utrustning, nätstruktur m.m.) och en GSM basstation för 30 minuter i tätort och 2 timmar på landsbygden. Under stormarna placerades många reservverk ut.

Telias GSM-nät i Kronobergs, Kalmar och Jönköpings län uppges ha varit i normal drift efter fyra dygn. För övriga län var normalläget återställt efter två dygn. Driftavbrotten i telekommunikationsnäten orsakade bland annat fördröjningar i återställandet av elnätet.

Konsekvenser för webbpublicering

Samtliga lokalradiostationer inom SR sänder sina program via webben och har en webbsida med trafik- och serviceinformation. Vid brist på resurser prioriteras radiosändningar före information på webben. Vissa lokala kanaler satsade extra på webbpubliceringen i samband med stormarna. Anledningen till prioriteringen var att människor idag i allt större utsträckning söker information på webben.

Den privata lokalradions webbplatser påverkades inte utan fungerade som under normala omständigheter.

Samverkan, lärdomar och åtgärder

Samverkan med andra aktörer

SRs lokala kanaler hade tillgång till stora mängder information och blev därför kontaktade av en orolig allmänhet. En kanal samarbetade med länsstyrelsen, vilket ledde till att en informatör placerades på redaktionen och medverkade direkt i sändningar. På det viset blev redaktionen avlastad och fick tillgång till kvalitetssäkrad information.

I många län bjöd länsstyrelsen in till samverkansmöten i syfte att utbyta information med andra samhällsaktörer. Flera av SRs lokala kanaler upplevde länsstyrelsernas möten som positiva. En kanal valde att stå utanför denna samverkan på grund av redan etablerade kontaktvägar och bra stödorganisationer. Det finns även exempel på lokala kanaler inom SR som samarbetade direkt med energibolagen angående information om elsituationen.

Lärdomar från Gudrun och Per

Lärdomarna och erfarenheterna som drogs efter stormen Gudrun och Per är varierande. Nedan listas en sammanfattning av lärdomarna efter Gudrun:

- Större insikt i elberoendet. Flera radiokanaler har därför sett över reservkraftsbehovet på orter med studios och sändare.
- Resurserna sätter begränsningarna för hur mycket information en lokal kanal kan hantera.
- För att klara trycket från lyssnarna behöver lokala radiokanaler förstärka funktionen för inkommande samtal.
- Lokalradion bör sända på fasta tider eftersom många lyssnare har en batteridrivna radio. Under stormen Per upprättade vissa redaktioner ett nyhetsschema med bestämda tider istället för att ha ett konstant nyhetsflöde.
- Det är viktigt för lokalradion att förbereda sig både mentalt och organisationsmässigt inför den här typen av händelser. SMHIs varningar bör tas på större allvar.

- En svårighet för radioverksamheten är att den förväntas göra flera saker samtidigt. Den ska inte bara bevaka och rapportera nyheter utan även serva allmänheten med samhällsinformation och rådgivning.
- Myndigheter bör samordna sin förmedling av samhällsinformation till radion. Annars kan belastningen på radiokanalerna bli för stor, vilket försvårar prioritering av material.
- Den tunga arbetsbelastningen inom SR har väckt frågan om en särskild insatsstyrka, som kan avlasta en hårt belastad kanal vid svåra påfrestningar.¹⁷

Många av SRs lokala kanaler menar att de efter sina erfarenheter i samband med Gudrun inte har fler lärdomar att dra beträffande beredskap. En del kanaler gjorde emellertid ytterligare erfarenheter i samband med Per. Nedan listas en sammanställning av lärdomarna från Per.

- Mer information på webben kan åstadkommas genom att förstärka personalen.
- Radioverksamheten är starkt beroende av telefoni. HF-tekniken¹⁸ bör behärskas av all personal om ordinarie telefoni slutar att fungera.
- När finns det finns skäl för extrasändningar? Lärdomen är att om en storm är på väg kommer att finnas information att förmedla. Allmänheten lyssnar på P4 när det blåser och att de förväntar sig information via radio.
- Att öva extraordinära händelser är bra för beredskapsarbetet.

Vidtagna åtgärder

Flertalet av SRs lokala kanaler anser att de haft nytta av lärdomarna från stormarna. Följande punkter är exempel på åtgärder som vidtagits:

- Problemet i samband med Gudrun var att krissituationen var så utbredd och omfattande att det inte fanns någon personal tillgänglig. Efter Gudrun gjordes en överenskommelse mellan SRs lokala kanaler om möjligheten att låna personal av varandra.
- Efter Gudrun tog en lokal kanal fram en dokumentation innehållande arbetsrutiner för extraordinära händelser. Inför Per var beredskapen högre än före Gudrun och arbetet fungerade bättre.
- Telefonlistor uppdaterades – de kom väl till pass i samband med Per.
- Rutiner för när personal ska sättas i beredskap infördes. Det finns kopplingar till SMHIs varningar och väderleksrapporter.
- För att öka antalet personal som behärskar HF-teknik genomfördes utbildningar.
- Det finns kanaler som uppger att de inte har vidtagit några konkreta åtgärder efter stormarna eftersom de inte upplevde situationerna som allvarliga och inte heller drabbades särskilt hårt av dem.

¹⁷ Sveriges Radio (2005) *Sveriges Radios bevakning av stormen i Sydsverige 8-9 januari 2005*

¹⁸ Idag överförs informationen mellan reporterfordonet och mottagarstationen via analog HF-länkar. (High Frequency).

TV-verksamheten under stormarna

Enligt Radio- och TV-verkets studie *Medieutveckling 2006* har 4 miljoner hushåll i Sverige tillgång till TV-mottagare som tar emot TV-program från sändningar i marknätet (30 procent), genom kabel-TV-nät (50 procent) eller genom sändningar över satellit (20 procent).

I studien ingår både respondenter från SVT samt TV4. SVT1, SVT2 och TV4 lyder under lagen om Must carry (vidaresändningsplikt), vilket innebär att bolagen är skyldiga att sända TV till hushåll i Sverige utan villkor om särskild betalning.

Vad som främst skiljer bolagen åt är att TV4 är ett privatägt, kommersiellt företag med vinstintresse, medan SVT finansieras via licenser. I sändningstillståndet för SVT¹⁹ och TV4²⁰ finns inskrivet skyldigheten att i nödsituationer kostnadsfritt sända viktigt meddelande till allmänheten (VMA) om en myndighet begär det. I SVTs tillstånd finns ytterligare villkor som reglerar beredskap för eventuella sändningsbrott.

Beredskap före stormarna

TV-verksamheten är precis som alla nyhetsmedier av sådan karaktär att en ständig beredskap finns för det oväntade i nyhetssammanhang. Beredskap finns även för att klara av händelser som kan drabba själva verksamheten. Till sin hjälp har både SVT och TV4 centrala krisplaner för att kunna hantera extraordinära händelser.

Vissa redaktioner har jourverksamhet, vilket innebär att det alltid finns någon som svarar i telefon och som kan ringa in personal vid behov. På några lokalredaktioner finns utsedda krisgrupper som vanligtvis leds av nyhetschefen. Andra har inte permanenta krisgrupper utan verksamheten stöds istället av rutiner och policys som beskriver hur svåra situationer ska hanteras.

TV-redaktionernas förberedelser för att flytta redaktioner eller för att sända från en annan plats varierar. De alternativ som står till buds är mobila enheter (OB-bussar) eller andra närbelägna redaktioner i regionen.

Om stormarna varat mer än en vecka uppger de flesta lokala TV-redaktioner att situationen kunde ha blivit besvärlig. På central nivå, inom den ena TV-organisationen, uppges att ett längre avbrott inte hade lett till några problem tack vare att de nationella sändningarna distribueras via satellit. Så länge antennerna fungerar inträffa inga sändningsuppehåll.

Reservkraft

Reservkraft finns centralt både inom SVT och TV4. De intervjuade vid bolagen känner inte till om reservkraften användes under stormarna.

TV4 har både dieselaggregat och UPS men de lokala redaktionerna har inte reservkraft. Däremot installerade en del av dem UPS efter Gudrun. En lokal kanal uttrycker oro över avsaknaden av reservkraft och att verksamheten alltmer bygger på centralt placerad utrustning.

19 Utbildnings- och Kulturdepartementet (2006) *Tillstånd att sända television. Sveriges Television AB.*

20 Kulturdepartementet (2004) *Tillstånd att sända marksänd television med analog teknik.*

SVTs redaktioner i de drabbade områdena är utrustade med reservkraft i form av UPS samt diesellaggregat.

Stormarnas konsekvenser för TV-verksamheten

Konsekvenser för produktion

Reportrarna i de värst drabbade områdena hade svårigheter att inhämta material under Gudrun. Fältarbetet var förenat med stora risker och framkomligheten på vägarna var begränsad. På vissa håll hade medarbetare svårt att ta sig till jobbet. I samband med stormen var det tidvis även svårt att genomföra telefonintervjuer med drabbade invånare. Reportrarnas möjlighet att producera material för TV påverkades däremot inte i någon större utsträckning. Förklaringen till det är att kameror går på batterier och att de elavbrott som inträffade endast varade i någon timme.

Redaktionerna arbetade övertid för att klara det redaktionella arbetet. Vissa tog in extra reportrar (frilansare) för att klara nyhetsflödet. En redaktion fick personalförstärkning från riksredaktionen i Stockholm och andra regionala redaktioner. En annan berättar att det tog två till tre veckor innan verksamheten åter var normal.

Under stormen Per upplevdes situationen betydligt lugnare, den blev mindre besvärlig än väntat. Det var lättare att samla in material och vissa redaktioner hade extrainsatta nyhetssändningar. Den här gången var det inga problem för medarbetare att ta sig till arbetet.

Konsekvenser för utsändningar

Varken under Gudrun eller Per påverkades redaktionernas möjligheter att sända. Det beror sannolikt på att de ligger i tätorter som inte drabbades av till exempel elavbrott. En annan förklaring är att de lokala redaktionerna inte har sändningar under helger. Gudrun passerade på en lördag och på måndagen hade stora delar av problemen klarats ut.

En redaktion uppger att de i samband med Gudrun blev förvarnade om att länet skulle drabbas hårt och förberedde därför en OB-buss för att kunna sända direkt. Men parabolen på bilen blåste sönder och sändningen omöjliggjordes. På andra håll gick däremot sändningar från OB-bussar bra.

Konsekvenser för telefoni

Under både Gudrun och Per fungerade både fast och mobil telefoni på redaktionerna. Däremot var det tidvis svårt att ringa till drabbade områden för att inhämta uppgifter och göra intervjuer under stormarna.

Konsekvenser för webbpublicering

Både SVT och TV4 lägger ut nyheter i både text-, bild- och videoformat på webben. Samtliga redaktioner uppger att verksamheten för webbpublicering inte påverkades till följd av stormarna. En del av redaktionerna satte in extra resurser för att kunna publicera material på hemsidorna. Trafiken på sidorna ökade vilket tyder på att allmänheten i större omfattning än vanligt använde Internet som informationskälla. Ingen av redaktionernas hemsidor fick problem med överbelastning.

Samverkan, lärdomar och åtgärder

Samverkan med andra aktörer

Under händelser liknande stormarna Gudrun och Per vänder sig redaktionerna i stort sett alltid till myndigheter som länsstyrelsen, polis, kommuner och till elbolag för att få information. Medieföretagen vill emellertid framhålla att de är nyhetsproducenter och därför inte samarbetar med andra aktörer.

Lärdomar från Gudrun och Per

De erfarenheter och lärdomar som drogs efter stormarna är av varierande karaktär. Nedan listas en sammanfattning av dem.

- Större insikt om vikten av larmkedjor och back-up till utrustning för att klara längre strömavbrott.
- Större insikt om vikten av extrasändningar och att i högre grad sända direkt från platser där händelser av nyhetskaraktär inträffar och där drabbade människor finns.
- Behov av bättre förberedelser: att till exempel ha fler personer i beredskap för att snabbare komma igång med sändningar.
- Tidsfaktorn är viktig. Innan stormarna inträffade var arbetet för de lokala redaktionerna fokuserat på kvällssändningar. Stormarna gav större förståelse för att materialet måste sändas oftare och därför bör det finnas en beredskap för direktsändningar på andra tider på dygnet.
- Långvariga stormar likt Gudrun och Per kan resultera i att medarbetare inte kan ta sig till sina arbetsplatser.

Vidtagna åtgärder

Gudrun fick större konsekvenser för verksamheten än Per och huvuddelen av de åtgärder TV-bolagen har vidtagit är följder av Gudrun. TV-redaktionerna hade en bättre beredskap och var mer förberedda inför stormen Per jämfört med Gudrun, vilket tyder på att TV-bolagen drog nytta av lärdomarna från den första stormen. Följande är exempel på åtgärder som vidtagits:

- Gudrun blev en påminnelse om att se över beredskapsrutiner. Flera TV-redaktioner uppger att de efter Gudrun reviderat krisplanen.
- En redaktion har sett över schemaläggning av personal, för att kunna sända större delen av dygnet. De har fördjupat samarbetet med riksredaktionen och skapat möjligheter att vid behov kalla in fler reportrar.
- Larmkedjor har upprättats och UPS införskaffats.
- En av redaktionerna uppger att de efter stormarna har bildat en krisgrupp bestående av ledningen och säkerhetsgruppen. Krisgruppen har bland annat använts efter att journalister har skadats i tjänsten utomlands samt när anställda utsatts för hot.

De redaktioner som inte drabbades särskilt hårt av stormarna har inte har vidtagit några konkreta åtgärder efteråt.

Dagstidningsverksamhet under stormarna

I Sverige har dagstidningen en lång tradition och en stark ställning i människors medievardag. Svenskarna ligger på fjärde plats i världen när det gäller att läsa och konsumera dagstidningar.²¹

Statistiken visar att dagstidningarnas totala upplaga sjunker och att antalet tidningar blir allt färre. Samtidigt som konkurrensen med andra medier har ökat tilltar tidningarnas nätupplagor och antalet gratistidningar.

Beredskap före stormarna

Inom tidningsverksamheten finns planer för hur verksamheten kan bedrivas under svåra kriser. De kan till exempel flytta redaktionen till andra förberedda lokaler inom samma tidningskoncern och trycka på annan ort. Tack vare mobiltelefoni och bärbara datorer blir det redaktionella arbetet mer flexibelt och varje reporter kan därför vid behov arbeta på distans.

De flesta lokala dagstidningar har små redaktioner och en liten arbetsstyrka, vilket innebär att medarbetarna har mer än en arbetsuppgift. Småskaligheten leder till att ledningsgruppen på de flesta tidningarna är densamma som krisgruppen – i de fall där det finns en organiserad krisgrupp.

Inför stormen Gudrun gjorde tidningarna inte några särskilda förberedelser. Däremot vidtog ett par tidningar vissa åtgärder inför stormen Per. De ökade då bemanningen och jourverksamheten. Övriga aktörer ansåg att det räckte att vid behov kalla in medarbetare.

Under stormarna upplevde tidningsredaktionerna inget eller litet behov av att sammankalla någon krisgrupp. Under stormen Gudrun uppger fem tidningar att de vid några tidpunkter sammankallade en krisgrupp. Syftet med dessa möten var att leda och fördela arbetet och uppdatera sig informationsmässigt.

Reservkraft

Dagstidningarna saknar generellt reservkraft för redaktionernas strömförsörjning. Endast en tidning uppger att de har tillgång till reservkraft i händelse av strömavbrott. Tidningsredaktionerna är inte lika sårbara inför ett elavbrott som tidigare, då redaktionerna numera i större utsträckning är mobila.

Trycket av tidningar har centraliserats på senare tid och idag använder många tidningar samman tryckeri. Till saken hör också att tryckerier vanligtvis inte har reservkraft. Motivet är att verksamheten kräver aggregat av den storlek att det vare sig är ekonomiskt eller praktiskt genomförbart ha något. Av den anledningen kan det få svåra följder för flera tidningar i samma region om ett längre strömavbrott drabbar det gemensamma tryckeriet.

Efter stormarna Gudrun och Per har frågan om reservkraftsaggregat diskuterats på några av tidningarna men huvudredaktionerna har inte prioriterat frågan, eftersom de bara drabbats av kortare avbrott.

21 Radio- och TV-verket (2007) *Medieutveckling 2007*.

Stormarnas konsekvenser för tidningsredaktioner

Stormarnas påverkan på verksamheten skiljer sig stort från tidning till tidning. Vissa tidningar med redaktioner i stormarnas ytterområden uppger att de inte påverkades alls eller i väldigt ringa omfattning. Övriga tidningar drabbades i olika grad.

De problem som uppstod under stormen Gudrun gällde i första hand strömavbrott, tillgänglighet till telefoni samt begränsat framkomliga vägar. Störningarna drabbade främst landsbygden och nästan uteslutande lokalredaktionerna i Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län. Där inträffade kortare och längre strömavbrott samtidigt som telefonnätet i berörda områden till stora delar var ur funktion eller fungerade tidvis. Störningarna försämrade kraftigt möjligheterna för reportrarna att effektivt rapportera och arbeta där situationer uppstod. När material, som producerats lokalt eller av utsända reportrar, inte kunde överföras till lokalredaktionerna transporterades det till huvudredaktionen med bil.

Endast en huvudredaktion har uppgett att de haft ett kortare strömavbrott på cirka en minut, med konsekvensen att de tvingades starta om dataserverna. Tidningarna menar att ett längre strömavbrott skulle ha medfört betydande svårigheter att producera en tidning, vilket inte fallet vare sig i samband med Gudrun eller Per. Tryckerierna drabbades inte heller av några strömavbrott. Alla upplagor trycktes och distribuerades ut till läsarna som vanligt.

Initialt hindrades medarbetare på vissa håll att ta sig till och från arbetsplatsen på grund av nedfallna träd som blockerade in- och utfarterna. Av samma anledning kunde reportage på vissa håll endast göras innanför stadsgränsen. Tydligast var problemet i delar av Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län. Ersättare och vikarier boende på närmare håll ringdes in för att lösa bemanningen.

Reportrars och fotografers säkerhet kunde vid några tillfällen ifrågasättas på grund av omkringflygande byggnadsdelar och fallande träd. Detta fick till följd att vissa uppdrag inte kunde utföras eller utfördes i ett senare skede när säkerheten var tillräcklig.

Generellt ansågs stormarna, och särskilt Gudrun, vara av stort nyhetsvärde. Stormarna föranledde därför mer arbete för nyhetsredaktionerna, men i övrigt orsakade de små konsekvenser för det arbete som reportrar genomför för att inhämta och producera material.

Distributionsproblem under stormarna

Tidningsdistribution är helt beroende av att vägar är farbara. Dagarna och veckorna efter stormen Gudrun var framkomligheten kraftigt begränsad i de drabbade områdena. Stormen Per, som var lindrigare än Gudrun, orsakade inte lika omfattande skador och tillgängligheten utmed vägarna var därför betydligt bättre.

Beroende på hur stormarna dragit fram har distributionen av tidningar till läsarna drabbats olika hårt i olika geografiska områden. Distributionen påverkades i stor utsträckning under Gudrun och endast marginellt under Per.

Läsekretsen för de olika tidningarna varierar mycket – läsarna bor på landsbygden, i större samhällen och i storstäder. De som främst drabbades av utebliven tidning i samband med Gudrun var de som bor i skogsområdena på landsbygden. Där förhindrades eller fördröjdes distributionen under uppröjningsarbetet av den nedblåsta skogen.

Även om problemen var stora på många håll är redaktionernas uppfattning att läsarna på ett eller annat sätt tagit del av nyheterna. Det bekräftas av

allmänheten i studiens enkät. Flera tidningar uppger att redaktionen fungerade som en informationslänk mellan drabbade och myndigheter respektive el-/telebolag när dessa var svåra att nå. Redaktionerna upplevde att läsarna var mer vetgiriga än vanligt eftersom de själva aktivt sökte information. Varje tidningsexemplar lästes av fler läsare. Istället för att slänga tidningen gav prenumeranten den vidare till någon annan person, som inte fått sin tidning.

Samverkan, lärdomar och åtgärder

Lärdomar från Gudrun och Per

Redaktionerna har fört diskussioner efter stormarna men kan inte redogöra för några specifika lärdomar. Överlag har tidningsredaktionernas anställda blivit mer försiktiga: Är det värt att riskera liv och hälsa för ett reportage eller en bild?

Många lärdomar finns på det personliga planet. Medarbetare har till exempel etablerat nya kontaktvägar till myndighetspersoner och andra samhällsaktörer inför nästa kris.

Samverkan och vidtagna åtgärder

Ett par tidningar har investerat i skyddsutrustning i form av skyddshjälmor och reflexvästar. En tidning har reviderat sina beredskapsplaner och ett par tidningar har enats om att vid större händelser samarbeta mer än tidigare, trots att de inte tillhör samma koncern. Överlag gäller samma rutiner på redaktionerna som före stormarna.

Stormarna har väckt frågan om hur tidningsföretagen kan nå sina läsare via fler kanaler utöver papperstidningen. Flera tidningar uppger att de saknade att de inte hade hemsidor under stormarna och att arbetet med att skapa dessa i viss mån har påskyndats till följd av stormarna.

Nyhetsbyrån TT

Vid sidan av de journalister och reportrar som arbetar vid medieföretagens egna redaktioner finns ett stort antal svenska och utlandsägda företag som säljer nyhets- och informationstjänster till dessa företag. Tidningarnas Telegrambyrå (TT) är ett exempel på detta. TT ägs av de största tidningarna och mediebolagen bakom dem. Vid huvudkontoret i Stockholm finns en centralredaktion, specialredaktioner för utrikesnyheter, sport, ekonomi/arbetsmarknad och andra ämnesområden samt särskilda bild- och radioredaktioner. Regionala redaktioner finns i Göteborg, Malmö, Sundsvall, Umeå och Luleå och på byrån finns cirka 120 journalister.

TT arbetar ungefär på samma sätt som en stor dagstidning; reportrar samlar information som redigeras till artiklar. När en text är skriven och redigerad upphör emellertid likheterna med dagstidningen, eftersom nyhetsbyrån inte förmedlar sitt material direkt till allmänheten. Materialet sprids via satellit till TTs abonnenter inom svensk dagspress, radio och TV samt via SMS och webbversioner även till andra kunder utanför medierna. TT förmedlar även material från utländska nyhetsbyråer som till exempel Reuters.

Beredskap före stormarna

Inom TT finns en organiserad krisgrupp i händelse av en svår kris. Under stormarna Gudrun och Per såg företaget inget behov av att sammankalla en krisgrupp.

Reservkraft

Vid TTs huvudkontor finns reservkraft som klarar längre elbortfall. Den borte gränsen sätts av tillgången till diesel. Redaktionerna utanför Stockholm är för sin produktion inte bundna till själva redaktionslokalen utan kan kommunicera med kunderna via huvudkontoret, med hjälp av mobil utrustning.

Stormarnas konsekvenser för TT

Det allmänna intrycket inom TT är att kontakten med SOS Alarm, blåsljusmyndigheter, kraftbolag och statliga verk utifrån omständigheterna fungerade som förväntat under båda stormarna. Problemen uppstod på andra håll och berodde delvis på vädret i sig. Under Gudrun inträffade det flera gånger att räddningstjänster och andra hade stora svårigheter att agera i fält, och att de därför inte kunde förmedla lägesbilder till TT som de brukar.

Informationsflödet från kommunerna fungerade riktigt bra på vissa håll under framför allt stormen Per. Informationsansvariga inom Göteborgs stad tog själva initiativ till att bilda en pressjour på central nivå. Informationsinhämtningen på andra håll var inte lika enkel.

Möjligheten att distribuera påverkades inte tack vare att materialet huvudsakligen sänds via satellit. TT har heller inga uppgifter om att deras kunder upplevt problem med att ta del av utsänd informationen varken under Gudrun eller Per. Förklaringen är sannolikt att de allra flesta tar emot nyheterna via satellit.

Under stormarna fokuserade TT stora delar av sina resurser på att bevaka ovädren och dess konsekvenser. En fördelningspolitik som, åtminstone tidvis, leder till mindre bevakning av annat.

Samverkan, lärdomar och åtgärder

Samverkan med andra aktörer

TT i Göteborg och Malmö vände sig till SMHIs motsvarighet i Danmark, DMI, för att komplettera informationen från SMHI.

Under stormarna var det inte alltid friktionsfritt att inhämta information från olika myndigheter. Det berodde både på tekniska kommunikationsstörningar och på omständigheter hos berörda informationskällor.

Lärdomar från Gudrun och Per

Stormarna har, liksom långvariga problem i form av höga vattenflöden och översvämningar, bidragit till en högre mental beredskap inom TT för naturkatastrofer.

Reportrar och nyhetschefer på TT som arbetade operativt med att bevaka stormarna har funderingar kring medieföretagens roll visavi de myndigheter som har ett informationsansvar gentemot allmänheten. De upplever att det idag är medieföretagen som sammanställer lägesbilden av händelser.

Vidtagna åtgärder

Stormarna Gudrun och Per föranledde inga större förändringar angående bemanning och rutiner.

Distribution via marknät

Distribution via marknätet ombesörjs av det statliga företaget Teracom. Det är Teracom som äger, underhåller och bygger ut marknätet i Sverige enligt överenskommelse med de programbolag som sänder i nätet. Teracoms nät består av 54 större sändarstationer för radio och TV samt cirka 650 mindre sändarstationer. Detta rikstäckande nät når ut till ca 99,8 procent av Sveriges befolkning. Från programföretagen till de större rundradiostationerna överförs programmen normalt via radiolänk. De mindre stationerna återutsänder sedan de större stationernas program på annan frekvens för att slutligen tas emot av TV-antennerna för hushåll, hyresfastigheter, lokala kabelnät med mera.

I maj 2003 fattade Sveriges riksdag beslut om att Sverige etappvis skulle övergå till enbart digitala TV-sändningar i marknätet och att de analoga sändningarna skulle upphöra. Digitaliseringen är nu genomförd.

Beredskap före stormarna

Inom Teracom finns en kontinuitetsplan framtagen för att kunna hantera avbrott till följd av olika typer av störningar och större händelser. Planen användes i samband med Gudrun och företaget kan konstatera att den fungerade mycket bra. I enlighet med kontinuitetsplanen inrättades under stormen bland annat en krisgrupp. Inför stormen Gudrun inhandlades extra diesel och servicepersonal sattes i beredskap. Liknande förberedelser var inte nödvändiga inför Per.

Reservkraft

Samtliga av Teracoms radiolänkstationer och större sändarstationer för radio och TV är utrustade med reservkraft. De större sändarstationerna har reservkraft i form av dieselaggregat och radiolänkstationerna via batterier. De mindre sändarstationerna är inte utrustade med reservkraft i samma utsträckning. Utöver fast installerad reservkraft förfogar också Teracom över ett antal transportabla elverk.²²

Teracom använde i stor utsträckning reservkraftsaggregat under stormarna. Från ledningscentralen kan personalen se när elförsörjningen byter från ordinarie till reservkraftsförsörjning.

Stormarnas konsekvenser för Teracom

Teracom påverkades precis som andra företag och privatpersoner av strömavbrott under Gudrun. Tidvis var det även avbrott i både fast och mobil telefoni samt bredband. Den utslagna mobiltelefonin var framför allt ett problem eftersom det var svårt att få kontakt med servicepersonal ute på fältet. Från Teracoms ledningscentral kunde de identifiera vilka åtgärder som behövde vidtas, men det var tidvis svårt att få kontakt med servicepersonalen och på så vis dirigera dem till rätt platser.

Ett stort problem var framkomligheten på vägarna. Teracom samarbetade i viss utsträckning med Vägverket och kommunala väghållare för att framför

22 Styrelsen för psykologiskt försvar (2007) *Risk- och sårbarhetsanalys av mediesektorn 2006*.

allt röja undan nedfallna träd. Arbetet med att distribuera extra diesel och reservkraftaggregat var besvärligt under de svåra förhållandena som rådde.

Teracom bedömer att det hade uppstått svårigheter med framför allt bemanningen om stormen Gudrun hade varat upp emot en vecka. Att distributionen fungerade i stort sett utan störningar under stormen berodde på att servicepersonalen arbetade mycket övertid. Något som inte är hållbart under en längre tid. Teracom lyckades genomföra sändningarna i normal omfattning. Mindre problem uppstod i samband med att parabolerna ändrade läge, på grund av kraftiga vindar, dessa kunde senare justeras.

Teracom kunde utföra sitt arbete genom övertidsuttag för den egna personalen. Några externa resurser behövde inte anlitas. Inte heller några fysiska skador på medarbetare eller utrustning har rapporterats.

Beträffande arbetsinsatser tog det mellan två till tre veckor att komma tillbaka till normal verksamhet efter stormen Gudrun.

Teracom klarade även stormen Per bra. Trots omfattande störningar i elnätet drabbades utsändningen av radio och TV endast av kortare avbrott. Alla större sändarstationerna fungerade. Däremot var vissa av de mindre sändarstationerna utslagna. Sändningsavbrott uppstod på vissa håll vid de mindre stationerna som inte utrustats med reservkraft.

Lärdomar och åtgärder

Den mobila telefonin fungerade inte under Gudrun. För att Teracom i framtiden ska kunna kommunicera med sin servicepersonal, under liknande omständigheter, har företaget investerat i ett mobilt radiosystem som fungerar oberoende av befintliga telekomoperatörer på marknaden. Teracom har även gjort smärre revideringar i sin kontinuitetsplan.

Distribution via kabel

Enligt Svenska Kabel-TV-föreningen finns det idag cirka 70 företag i Sverige som har kabel-TV-nät. De tre företag som dominerar marknaden är för närvarande Com Hem AB, TelezVision AB och Canal Digital Kabel TV.

Kabel-TV-aktörerna utgör en dominerande länk i kedjan för distribution av TV vilket gör att hushållen är beroende av deras uthållighet, tillgänglighet och säkerhet.

Beredskap före stormarna

Kabel-TV-distributörerna har krishanteringsplaner för att kunna hantera den här typen av extraordinära händelser. Tekniskt sett kan de problem som uppstår oftast lösas genom portabel utrustning. Kabel-TV-distributörerna menar att de själva har liten påverkan på näten, som styrs av andra aktörer som Telia och Banverket.

Reservkraft

Kabel-TV-distributörerna uppger att reservkraft finns och även fanns under stormen Gudrun, i form av dieselaggregat på viktiga noder i näten. Reservkraften startar automatiskt. Prioriterade större noder är försedda med batteribackup som räcker upp till tre timmar. Vissa aktörer har även tillgång till mobila reservelsaggregat som kan användas som komplement till batteribackupen.

Redundans finns i distributörernas stamnät – ett rikstäckande nät som binder samman alla större städer. Däremot finns sämre redundans i de lokala accessnäten, det vill säga näten närmast abonnenten. Distributörerna har övervakningssystem som kontrollerar och alarmerar om det uppstår avbrott i näten.

Stormarnas konsekvenser för kabel-TV

Generellt sett påverkades kabel-TV-distributörerna i liten utsträckning under stormarna Gudrun och Per. Verksamheten drabbades av några förstörda parabol-er vid lokala mottagare, på grund av träd som välts. På vissa håll tog det upp till en vecka innan distributionen fungerade igen. Under tiden kunde inte allmänheten titta på de lokala TV-kanalerna.

Det huvudsakliga problemet för kabel-TV-distributörerna var elavbrotten. De elavbrott som uppstod påverkade verksamheten och möjligheterna att distribuera i näten. Avbrotten påverkade även det enskilda hushållets möjligheter att titta på TV. I motsats till radioverksamhet, där hushållen kan ta emot radiosändningar förutsatt att de har en batteridrivna radio, hjälper det inte att de lokala kabel-TV-näten är utrustade med reservkraft om hushållen i sig är strömlösa.

Någon krisgrupp sammankallades inte hos någon av distributörerna. Ett par av dem uppger att de har en jourgrupp som tjänstgör dygnet runt och att den gruppen möjligen stärktes upp med extrapersonal under stormarna. Vissa distributörer tillsatte en grupp som hanterade informationen till medierna.

Lärdomar och åtgärder

Elavbrott och förstörda parabol­er kan utgöra hinder för kabel-TV-distributörernas verksamhet. Eftersom distributörerna i övrigt klarade sig undan andra störningar har inga specifika lärdomar dragits från stormarna.

Som en följd av stormen Gudrun har distributörerna genomfört en översyn av befintliga parabol­er och deras placering. De såg bland annat till att träd inte kan falla ner på dem med mera. På vissa platser placerades också större diesel­drivna reservaggregat, i stället för batteridrivna.

Distribution via satellit

Före 1984 fanns det inte någon annan distributionsplattform än det analoga marknätet för utsändning av radio och TV i Sverige. Andelen hushåll som använde sig av marknätet för sitt TV-tittande var då 100 procent. 1984 etablerades de första kabel-TV-näten och 1987 började sändningar distribueras via satellit. På den svenskamarknaden finns idag två operatörer som erbjuder TV via satellit – Viasat och Canal Digital.

Satelliter tar emot signaler från jordbundna sändare vid markstationer var-efter satelliten skickar signalerna vidare tillbaka mot jorden över ett bestämt område. Mottagningen av de utsända signalerna sker med hjälp av parabolantennor inom området. Antennerna monteras utomhus och kräver placering med fri sikt mot satelliten för att mottagningen ska vara möjlig.

Beredskap före stormarna

Satellit-TV-operatörerna uppger att de inte vidtagit några extra åtgärder inför stormarna Gudrun och Per. Då sändningarna sker via satellit påverkas de inte av stormar i någon större utsträckning. Däremot kan hushållens utrustning i form av parabol blåsa av hustak vid storm. I dessa fall hänvisas kunden till kundservice varifrån support sker.

Stormarnas konsekvenser för satellit-TV

Tack vare satelliters avlägsna placering är de okänsliga för fysisk påverkan från jorden. Kraftförsörjningen sker med hjälp av solpaneler, vilket innebär att satelliterna är självförsörjande på el. Sårbara punkter är emellertid parabolantennerna för upp- och nerlänkar vilka är markbundna och elberoende.

Upplänken för Sveriges två satellitoperatörer görs från Kaknästornet i Stockholm. Stormarna Gudrun och Per hade föga påverkan i Stockholmsregionen och satellitoperatörernas upplänk drabbades inte. De problem som uppstod under stormarna inträffade huvudsakligen hos slutmottagarna, det vill säga hos parabolägarna. Satellitsignalen tas emot med hjälp av parabolantennor, som lätt påverkas av väder och vind.

Under stormarna Gudrun och Per blåste många parabol bort eller förstördes på grund av nedfallna träd. Parabolerna ändrade också många gånger riktning, vilket påverkar möjligheterna att ta emot satellitsignalen. För de parabolägare som drabbades hårdast tog det upp till några dagar innan nya antenner kunde levereras och installeras. Under den tiden kunde hushållen inte titta på TV.

Någon krisgrupp sammankallades inte hos distributörerna för satellit-TV. Under stormen Gudrun förstärkte de däremot supportverksamheten med extra personal, för att kunna svara på kundernas frågor om parabol.

Distributörerna uppger att de under stormarna inte upplevde störningar i vare sig fast eller mobil telefoni.

Lärdomar och åtgärder

Stormarnas framfart märktes huvudsakligen genom att supportverksamheten blev hårdare belastad än vanligt. Eftersom satellit-TV-distributörernas verksamhet undkom större störningar har de inte dragit några specifika lärdomar från stormarna.

För att undvika att supportverksamheten blir hårt belastad i framtiden har satellit-TV-distributörerna vidtagit ett par åtgärder. Självhjälpsguider har lagts på Internet för att underlätta för parabolägare att hitta signalen igen efter att parabolen har vridit sig. Dessutom har samarbete inletts med ett installationsföretag som erbjuder hushåll hjälp med att justera paraboler.

Viktigt meddelande till allmänheten (VMA)

Med hjälp av informationssystemet Viktigt meddelande till allmänheten (VMA), kan stora grupper av människor bli varnade och få information i samband med olyckor eller händelser som riskerar att orsaka störningar i samhället. Det finns två typer av meddelanden: varningsmeddelande och informationsmeddelande.

Utsändning av meddelande i radio och TV för varning av och information till allmänheten sker på begäran av behörig räddningsledare eller av annan myndighet eller företag, som beslutas av Räddningsverket. Denna begäran görs hos SOS Alarms regionala centraler och vidarebefordras till SRs sändningsledning.

I de sändningstillstånd som regeringen utfärdar för SR, SVT och TV4 står inskrivet att bolagen ska sända meddelanden som är av vikt till allmänheten på begäran av en myndighet.

Enligt SR var VMA-systemet en underutnyttjad resurs under stormarna. Trots stora påfrestningar i olika områden kom på många håll aldrig några begäranden om VMA från berörda myndigheter, vilket förvånade några av SRs lokala kanaler.²³ På andra kanaler konstaterar de att hela händelseförloppet var sådant att det inte fanns någon tydlig gräns mellan VMA, myndighetsmeddelanden och vanliga servicemeddelanden som SR styr själv över.

Enligt SRs uppföljning var det svårt att få exakta uppgifter om vad sändningsledningen (SÄL) respektive de lokala kanalerna sände ut när det gäller VMA och myndighetsmeddelanden i samband med Gudrun. Helt klart är emellertid att SÄL sände tre stycken VMA. Tre VMA sändes också av SR Göteborg och fem stycken av SR Värmland. I Halland, Jönköping och Kronoberg sände den lokala kanalen varsitt meddelande, det är oklart om det var ett VMA eller myndighetsmeddelande som sändes av dem.²⁴

I samband med Per gick länsstyrelserna i Halland, Västra Götaland och i Skåne ut med ett gemensamt VMA till allmänheten.²⁵

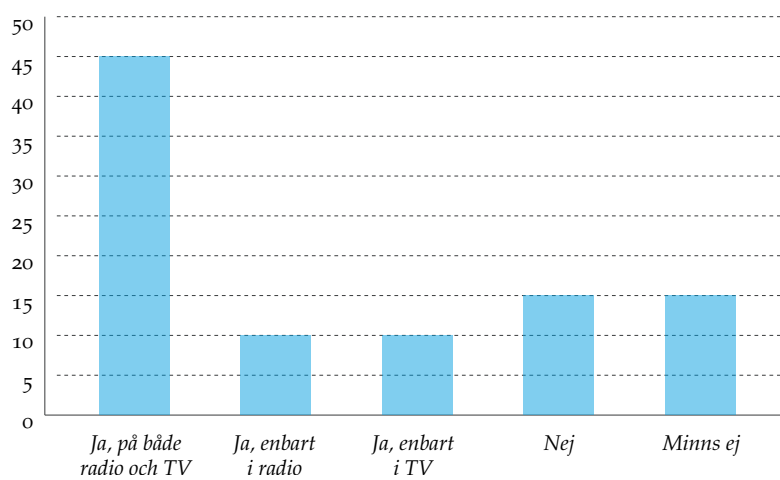
Figur 3 visar i vilken utsträckning allmänheten uppfattade VMA under stormen Per. Bland dem som vid tidpunkten för stormen Per bodde i Västra Götalands, Skåne eller Hallans län hade 45 procent uppmärksammat meddelandet VMA via både radio och TV. Ytterligare 22 procent uppmärksammade meddelandet enbart via radio eller enbart via TV. Totalt har således 67 procent tagit del av VMA under stormen Per.

23 Sveriges Radio (2005) *Sveriges Radios bevakning av stormen i Sydsverige 8-9 januari 2005*.

24 Ibid.

25 Enligt samtal med representant från Räddningsverket.

Figur 3. Utsträckning i vilken allmänheten uppfattade utsända VMA under stormen Per (Bastal: 329).

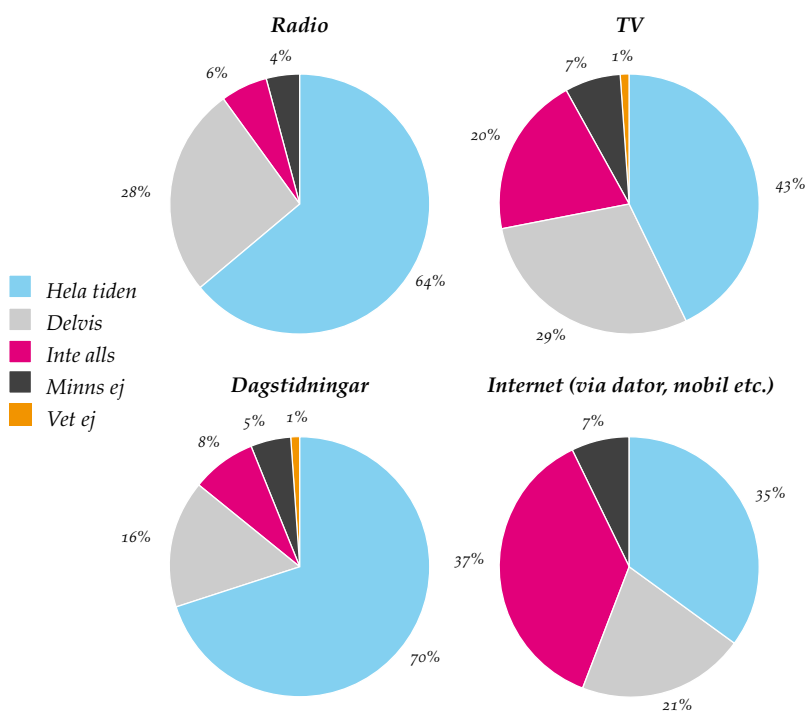
Allmänhetens mottagningsmöjligheter

Enkätundersökningen har utvärderat allmänhetens mottagningsmöjligheter under stormarna.

Mediekanaler och information

Att allmänheten kan nå av nyhetsförmedling och samhällsinformation kan vara av avgörande betydelse för hur människor hanterar extraordinära händelser. Allmänheten hade i relativt stor utsträckning tillgång till både radio, TV och dagstidningar under Gudrun. Lägst tillgänglighet var det till Internet. Figur 4 åskådliggör allmänhetens upplevda tillgång till olika mediekanaler under stormen Gudrun.

Figur 4. Allmänhetens upplevda tillgång till olika mediekanaler under och i anslutning till stormen Gudrun.²⁶

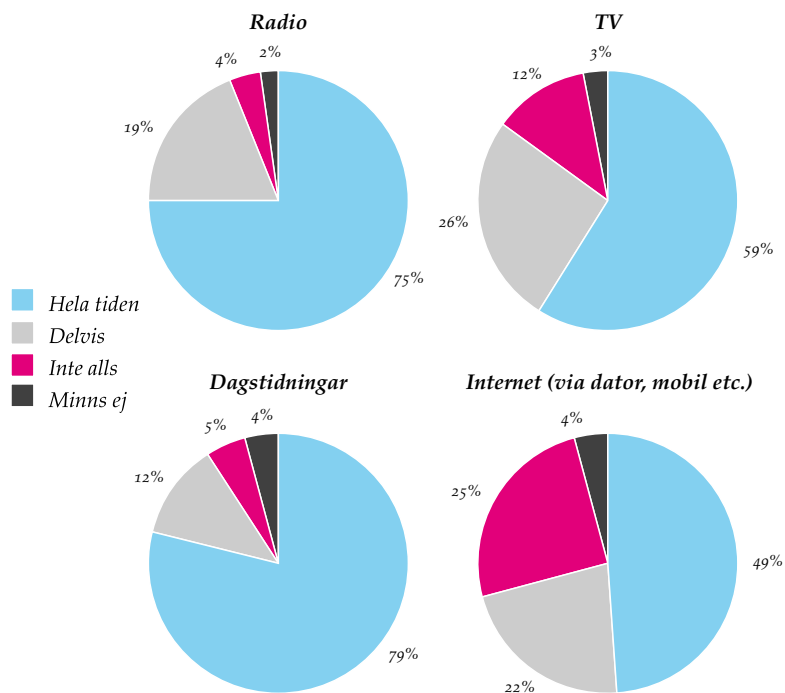

²⁶ Bastal: 502-679. Bastalet anger hur många som besvarat frågan. Procentsatserna beräknas på respektive bastal. Bastal anges eftersom det är olika många som besvarat respektive fråga. Ibland beror det på s.k. partiella bortfall (intervjupersonen hoppar över/missar att fylla i) men vanligtvis beror det på att alla personer inte ska besvara alla frågor. Radio: 679, TV: 643, Dagstidningar: 639, Internet: 502.

Under stormen Per hade allmänheten i större utsträckning tillgång till både radio, TV och dagstidningar än under Gudrun. Lägst tillgänglighet var det till Internet, precis som under stormen Gudrun, ändå var tillgängligheten till Internet under Per högre än under Gudrun.

Figur 5 åskådliggör allmänhetens upplevda tillgång till olika mediekana-
ler under stormen Per.

Figur 5. Allmänhetens upplevda tillgång till olika mediekana-
ler under och i anslutning
till stormen Per²⁷.

Såväl den enskilda individen samt befattningshavare inom myndigheter, företag och andra organisationer baserar sina beslut på information från bland annat medieföretagen. Relativt stor del av allmänheten hade tillgång till den information de ansåg sig behöva under stormarna. Andelen var något högre under Per än under Gudrun. Andelen som säger sig ha fullt tillräcklig information minskar med elavbrottets längd.

Det vanligaste sättet att få information om elavbrottets omfattning och förväntad reparationstid var genom radion. Radion gav också, enligt allmänheten, mest relevant information under stormen Per. Även dagstidningen och TV samt grannar/bekanta uppges som bra informationskällor, om än i mindre utsträckning än radio.

27 Bastal: 462-673. Radio: 673, TV: 609, Dagstidningar: 614, Internet: 462.

En förutsättning för att kunna ta emot radiosändningar vid strömavbrott är att hushållen har batteridrivna radioapparater. Undersökningen visar att cirka 60 procent hade tillgång till en batteridrivna radio (med fungerande batterier) under stormen Gudrun. Under stormen Per var andelen något högre. Drygt ett av fyra hushåll saknar batteridrivna radio.

Att kommunen och andra aktörer i samhället hänvisar till att aktuell information finns på deras webbplats upplevs av vissa privatpersoner som irriterande eftersom de, framför allt i samband med Gudrun, inte hade tillgång till vare sig el eller telekommunikationer. Flera privatpersoner föreslår också att kommuner och andra aktörer i större utsträckning borde använda vanlig post som informationskanal. Av svaren framkommer dessutom att satsningar på mer och bättre information på webbplatser inte bör ske på bekostnad av andra informationskanaler som radio och kundtjänst. Att radio är en viktig informationsmedlare i en krissituation framkommer även i SRs lyssnarundersökning.²⁸

Allmänhetens grundläggande ansvar

Relativt få privatpersoner har agerat för att kunna motstå störningar, eller har för avsikt att agera för att motstå störningar i el- och värmeförsörjning. Undersökningen visar att åtgärder vidtogs i huvudsak av boende i egen villa eller på egen gård. Ett exempel på åtgärder som vidtagits efter stormarna är att fler hushåll har inhandlat en batteridrivna radio och extra batterier.

En majoritet av privatpersonerna anser att det i första hand är el-/värmelieferantören som ansvarar för störningar, skador och andra olägenheter. Endast en av tio menar att de själva har ett ansvar för dessa frågor. Beredskapen hos allmänheten för att bidra till egna lösningar vid stormar och andra händelser kan därför anses vara relativt outvecklad. Detta bekräftas av de öppna svaren i enkätundersökningen som till stor del handlar om en förväntan att staten, kommunen eller elnätsföretagen ska agera i samband med eventuella kriser i framtiden. Endast enstaka individer uttrycker att ansvaret de facto ligger hos dem själva.

Publiken om SR

Under 2005 har Radioundersökningar AB (RUAB) på uppdrag av SR gjort undersökningar av bland annat hur publiken bedömde SR och andra medie företag i samband med stormen Gudrun i Sydsverige.²⁹

I lyssnarundersökningen framkom att den lokala P4-kanalen var en stor informationskälla för invånarna i de drabbade områdena. Mer än hälften av respondenterna anger P4 som huvudsaklig källa följt av SVTs riksprogram och regionala program samt TV4s regionala program. Allmänheten ger vidare P4-kanalerna höga betyg för hur de skött bevakningen av stormen och dess verkning. Erfarenheterna av Gudrun visar att den lokala radion spelar en central roll vid katastrofer och stora störningar i det lokala samhället.

Någon motsvarande undersökning av hur publiken bedömde SR och andra medier i samband med stormen Per har inte påträffats i samband med intervjuerna med medieföretagen.

28 Radioundersökningar AB (2005) *En undersökning av åsikterna om informationen och mediebevakningen under stormen den 8:e till 9:e januari, bland befolkningen i de mest stormdrabbade regionerna.*

29 Ibid.

Allmänna råd från medieföretag

Nedan följer några allmänna råd från medieföretag med erfarenheter från stormarna Gudrun och Per.

Samverkan och samordning

Samverkan med andra aktörer i samhället, i till exempel en region, kan öka medieföretagens motståndskraft mot störningar. En radiokanal föreslår samverkan med det regionala samverkansrådet där bland andra elbolag, Vägverket, polis och räddningstjänst ingår och där länsstyrelserna är sammankallande. Samverkan med det regionala samverkansrådet kan både avlasta medieföretagen i en pressad arbetssituation och bidra till att företagen och övriga aktörer får en gemensam lägesbild.

Delade resurser

Resurser kan samutnyttjas. Utbildningar och övningar kan genomföras tillsammans i en drabbad region. En tidning föreslår ett mer ingående samarbete med andra medieföretag över länsgränserna vid påfrestningar på samhället. Medieföretag kan under kriser och katastrofer till exempel samarbeta med företag som inte tillhör samma koncern. En radiokanal beskriver en tung arbetsbelastning i samband med Gudrun och väcker frågan om en särskild insatsstyrka som skulle kunna samordnas på central nivå inom företaget. Styrkan skulle kunna avlasta en hårt pressad kanal vid svåra påfrestningar på samhället. Liknande tankar fanns även efter flodvågskatastrofen.

Övning och träning

Krissituationer uppstår ofta hastigt och kräver snabba beslut. Förberedelse och övningsverksamhet är viktigt för att vara förberedd i sin roll när en kris-situation inträffar. En radiokanal framhåller vikten av att öva krissituationer och efterlyser fler övningar.

Säkrade telefonmöjligheter

Telefoni är en viktig kommunikationslänk för medieföretag av flera skäl. Reportrar måste för det första kunna kommunicera med redaktionen. För det andra måste både allmänheten och myndigheter kunna kontakta redaktionen och ibland även medverka i program. För det tredje måste kontakten med annonsörer och övriga intressenter kunna bibehållas i ett kommersiellt medieföretag.

En radiokanal pekar på vikten av redundans beträffande telefonin. Ett sätt är att skaffa sig tillgång till fler operatörer, till exempel genom utlands-kort så att telefonen roamar³⁰ och söker upp det nät som är tillgängligt. Ett

³⁰ En tjänst som ger abonnenten möjlighet att använda en annan operatörs nät för mobila tele-tjänster i områden där abonnentens egen operatör saknar täckning.

annat sätt att säkra sin telefoni är att komplettera den ordinarie telefonin med satellittelefoner. Satellittelefoner används vanligtvis av människor som vistas på avlägsna platser eller på platser som av andra skäl saknar pålitliga kommunikationssystem.

Information på webben avlastar telefonväxeln

En radiokanal understryker vikten av att avsätta personella resurser för att avlasta redaktionen under en kris genom att publicera mer information på webben. Det kan till exempel röra sig om aktuellt trafikläge, vägar som är avstängda och störningar i samhället. En satellit-TV-distributör påpekar värdet av att publicera information och självhjälpsguider på webben för att avlasta telefon- och supportverksamheten.

Lokala nyheter och samhällsinformation på fasta tider

SRs erfarenhet är att samhällsinformation med fördel sänds med bestämda tidsmellanrum eftersom publiken lyssnar på batteridrivna radio och tillgången till batterier ofta är begränsad. Så istället för ett konstant flöde kan lokala nyheter och samhällsinformation i en krissituation sändas enligt ett visst tidsintervall som lyssnarna informeras om.

Referenser och litteraturförteckning

Krisberedskapsmyndigheten (2005) *Krishantering i stormens spår – Sammanställning av myndigheternas erfarenheter*

Kulturdepartementet (2004) *Tillstånd att sända marksänd television med analog teknik [TV4]*

Radio- och TV-verket (2006) *Medieutveckling 2006*

Radio- och TV-verket (2007) *Medieutveckling 2007*

Radiundersökningar AB (2005) *En undersökning av åsikterna om informationen och mediebevakningen under stormen den 8:e till 9:e januari, bland befolkningen i de mest stormdrabbade regionerna*

Statens energimyndighet (2005) *Stormen Gudrun – Konsekvenser för nätbolag och samhälle*

Statens energimyndighet (2006) *Stormen Gudrun – Vad kan vi lära av naturkatastrofen 2005?*

Statens energimyndighet (2007) *Utvärdering av stormen Per – Konsekvenser och lärdomar för en tryggare energiförsörjning*

Styrelsen för psykologiskt försvar (2004) *Massmediernas elberoende, Elavbrottet den 23 september 2003*

Styrelsen för psykologiskt försvar (2007) *Risk- och sårbarhetsanalys av mediesektorn 2006*

Sveriges Radio AB (2005) *Sveriges Radios bevakning av stormen i Sydsverige 8-9 januari 2005*

Utbildnings- och Kulturdepartementet (2006) *Tillstånd att sända television [Sveriges Television AB]*

Utbildnings- och Kulturdepartementet (2006) *Tillstånd att sända ljudradio [SR]*

BILAGA 1

Medieföretag i SPFs undersökning

Lokala kanaler

- Sveriges Radio Uppland
- Sveriges Radio Sörmland
- Sveriges Radio Östergötland
- Sveriges Radio Jönköping
- Sveriges Radio Kalmar
- Sveriges Radio Kronoberg
- Sveriges Radio Gotland
- Sveriges Radio Blekinge
- Sveriges Radio Kristianstad
- Sveriges Radio Malmö
- Sveriges Radio Halland
- Sveriges Radio Västmanland
- Sveriges Radio Örebro
- Sveriges Radio Sjuhärad
- Sveriges Radio Skaraborg

Privat lokalradio

- SBS Radio AB (31 stationer)
- MTG-gruppen (53 stationer)

TV

- SVT Syd
- SVT Väst
- TV 4 Sverige AB
- TV 4 Sydost
- TV4 Halland
- TV4 Öresund
- TV4 Jönköping
- TV4 Väst/Göteborg

Kabel TV-operatörerna

- Com Hem
- Canal Digital

TV-sändningar via satellit

- Canal Digital
- Viasat

Sändningar via marknätet

- Teracom, distribuerar både radio och TV

Lokaltidningar

- Barometern
- Blekinge Läns Tidning
- Eskilstuna Kuriren
- Jönköpingsposten
- Smålandsposten
- Smålänningen
- Värnamo Nyheter
- Västerviks Tidning
- Östgöta Correspondenten
- Sydöstran
- Skånska Dagbladet
- Sydsvenskan
- Kvällsposten
- Norra Skåne
- Mariestads-Tidningen
- Bohuslänningen
- Nerikes Allehanda
- Läns-Posten VLT

Övriga producenter

- Tidningarnas Telegrambyrå

BILAGA 2

Intervjuguide: Producerande medieföretag

Beredskap före stormarna Gudrun och Per

- Hade ni vidtagit några åtgärder före Gudrun respektive Per för att ni skulle ha beredskap för ett längre el- och teleavbrott?
- Fanns någon särskild beredskap t.ex. kontinuitetsplanering för att hantera större händelser som stormarna Gudrun och Per?
- Hade ni innan stormarna gjort förberedelser för att kunna flytta huvudredaktionen om behovet skulle uppstå t.ex. på grund av elavbrott?
- Om stormarna hade varat i upp emot en vecka, hur skulle era möjligheter att producera och distribuera ha påverkats?

Under stormarna Gudrun och Per

- Blev ni t.ex. utsatta för hinder och störningar t.ex. strömavbrott, avbrott i telefoni, icke framkomliga vägar eller liknande?
- Hur påverkades reportrarnas möjligheter att inhämta och producera material under stormen Gudrun respektive Per? / Hur påverkades reportrarnas möjligheter att arbeta under stormen Gudrun respektive Per?
- Hur påverkades möjligheterna för annonsörer och andra att skicka material till er under stormen Gudrun respektive Per?
- Hur påverkades er möjligheter att sända/distribuera under stormen Gudrun respektive Per?
- Hur påverkades er webbpublicering? Fungerade er externa webbplats?
- Hur påverkades er telefoni? Om er telefoni fungerade, finns det någon bra lösning som andra medieföretag kan ta del av?
- Om ni påverkades, under hur lång tid hade ni problem? Hur lång tid tog det att komma tillbaka till normal verksamhet?
- Har ni reservkraft och användes reservkraftförsörjning under stormarna Gudrun respektive Per?

- Har ni en krisgrupp och sammankallades den under stormarna Gudrun och Per för att hantera situationen? Hur löste de situationen?
- Fick ni tillkalla fler resurser till följd av stormarna Gudrun och Per? Vilka?
- Skedde någon samverkan med andra aktörer?

Erfarenheter och lärdomar efter stormarna Gudrun och Per

- Vilka lärdomar och erfarenheter har ni gjort efter stormen Gudrun?
- I det fall åtgärder vidtogs efter Gudrun, fungerade dessa under stormen Per?
- Vilka lärdomar och erfarenheter har ni gjort efter stormen Per?
- Har ni gjort ytterligare, eller planerar att vidta, åtgärder efter Per för att ytterligare förbättra beredskapen inför en liknande händelse?
- Känner du till om det var problem för allmänheten att nås av era sändningar/nyheter och samhällsinformation?
- Känner du till om övriga aktörer eller samarbetspartners kopplade till er verksamhet t.ex. vidare Distributörer påverkades av stormarna?
- Har stormarna belastat ert företag ekonomiskt? Har ni någon uppfattning om hur mycket stormarna kostade er?
- Är någon erfarenhets-/utvärderingsrapport gjord av er verksamhet?

Styrelsen för
PSYKOLOGISKT FÖRSVAR

POSTADRESS

Box 2195
103 15 Stockholm

BESÖKSADRESS

Olof Palmes Gata 29
3 tr, 111 22 Stockholm

TELEFON

08-698 33 10

TELEFAX

08-20 80 74

E-POST

spf@psycdef.se

WEBBPLATS

www.psycdef.se